

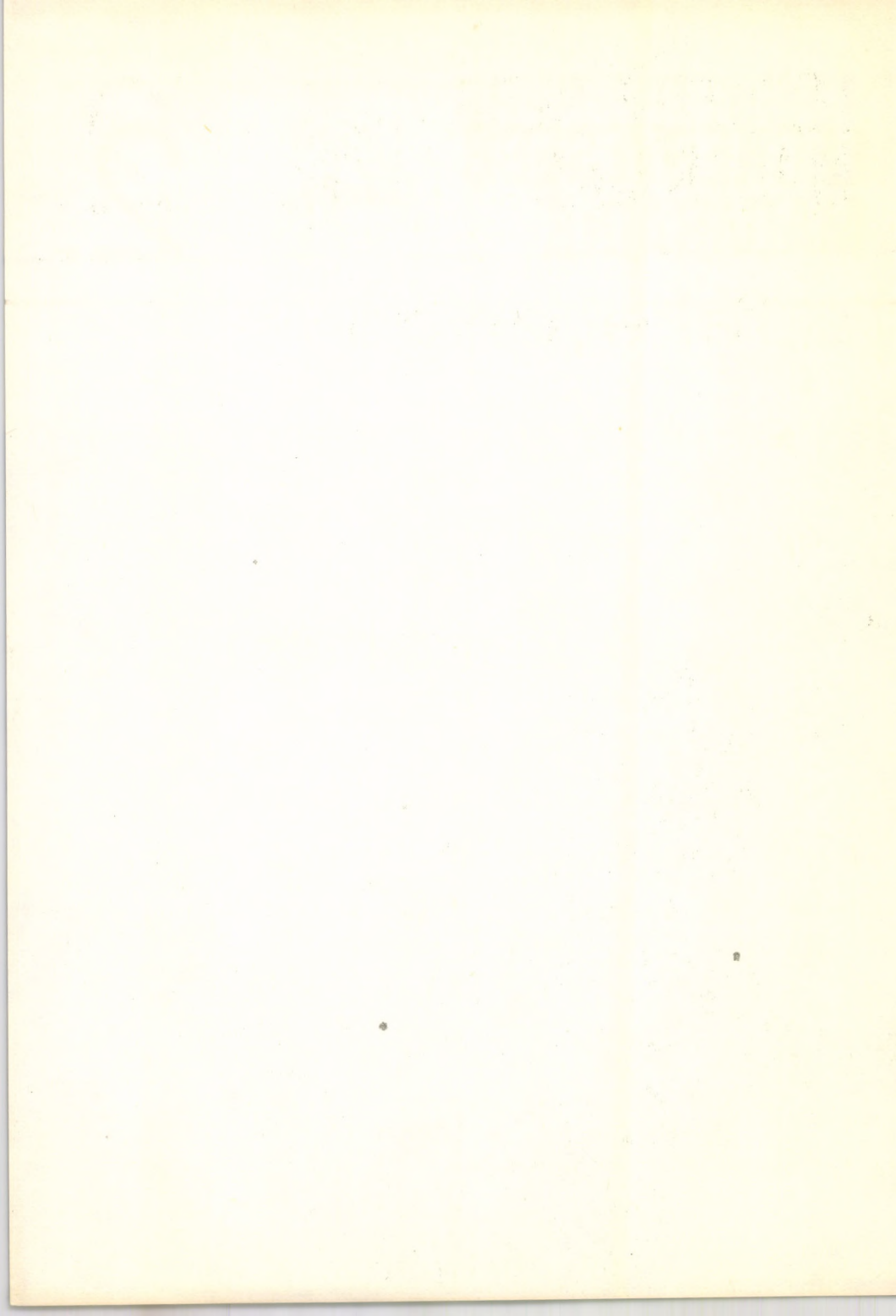
**LEGKEDVESEBB
MADARAINK**

2.

a fekete rigó

**LEGKEDVESEBB
MADARAINK**

2.

a feketerigó

A tavasszal és nyáron oly szép flótázó, a kertekből és parkokból közismert feketerigó Skandinávia északi részeitől eltekintve egész Európában költ és többnyire gyakori madár. Fészkel ezenkívül az észak-afrikai partszegélyen, Irán déli felén, Turkesztánban, Nyugat-Mongóliában és nagyon érdekes módon még egy elszigetelt foltban Kína trópusi területén, a dél-kínai helyvidéken, a Jangce folyó vidékén is. Azt, hogy miként keletkeznek ilyen furcsaságok egyes madárfajok elterjedésében, ma sem tudjuk pontosan. A kék szarka például éppen fordítva, Kelet-Ázsiában van igazán otthon, de szigetszerűen költ az Ibériai félsziget déli és nyugati felén is.

Csak a hímek feketék

Sőt azok sem mindig, ugyanis a fiatalok első tollruhája a tojóéhoz hasonlít. Barnásak, a fejük kissé vörhenyes árnyalatú, alul jól láthatóan pettyezettek. Nyári reggeleken a parkok sétányain vagy a kertekben ugráló és keresgélő feketerigók között nyomban felismerhetjük a fiatal, abban az évben kelt madarakat.

A feketerigók július–augusztusban vedlenek és a tél derekán a fiatal hímek már sárga csőrűek és pompás fekete ruhájukat viselik. Ezt a színt most már életük végéig megtartják, soha nem lesznek barnák többé, de elhasználódott tollaikat természetesen minden nyáron újakkal cserélik fel.

Ha tíz embert megkérdezzük, vajon milyen súlyú is lehet egy kifejlett feketerigó, valószínűleg tízféle választ fogunk hallani. Persze ebben van is némi igazság, hiszen az egyes madárfajok súlyában néha nagy egyedi, vagy az évszakpktól függő különbségek lehetnek. A testsúlyt táplálkozási és egyéb tényezők is erősen befolyásolják. A fekete rigó átlagos testsúlya 90–100 gramm, de nyár végén és ősszel az erősen felhízott madarak a 130 grammot is elérhetik, a téli inséges időkben viszont 70–80 grammra is lefogyhatnak. Budakeszi határában a Magyar Madártani Egyesület évek óta működő gyűrűzőtáborában nemcsak jelölik, de mérik is a fogott madarakat. 1977–1978. között augusztusban Budakeszi közelében mért 107 feketerigó átlagsúlya 92,3 gramm volt (a szélső értékek: 114, illetve 63 gramm). Csak összehason-

lításul: egy füstifecske súlya 18–20 gramm, egy vetési varjúé 400–550 gramm, de ha egy királykát (Európa legkisebb madár-faja) ültetnénk mérlegre, a másik serpenyőbe elég lenne 5–6 grammot helyeznünk.

Ha nincs gyűrű a lábukon, az egyes feketerigókat bizony alig tudjuk megkülönböztetni egymástól, legfeljebb tavasszal, a hangok alapján. Egy–egy különösen jellemző énekstrófáról ismerhetjük fel egyik, vagy másik hímét, de amikor az éneklési időszaknak vége, az elmaradó, elcsendesülő flótákkal ők is az ismeretlenség homályába húzódnak vissza. Néha azonban akadnak tarka, sőt bármilyen furcsán hangzik, fehér feketerigók is. Ez a tulajdonképpen kóros jelenség, amikor a tollakból hiányoznak a festéksejtek, elsősorban a városiasodó, beltenyésztés felé hajló madaraknál fordul elő. Így nemcsak a feketerigók, de időnként házi verebek, fecskék, vagy a fácánok házatáján is felbukkannak részlegesen, vagy teljesen fehér, néha sárgásfehér példányok. Az ilyen tarka-barka feketerigók persze nyomban feltűnnek mindenkinek és akadt olyan madár, amelyet szinte meggyászoltak a környéken, amikor több évi ott tartózkodás után egyszerre csak eltűnt onnét.

A kertek meghódítása

A feketerigó eredetileg erdei madár. Valamikor csakis a fás, bokros területeken telepedett meg. Azután jött az ember, városokat emelt a kiirtott erdők helyén, kerteket épített és a feketerigó egyszerre csak megjelent, énekelni, fészkelni kezdett a házak közelében. Sokan különösen azok, akik a cseresznyefák gyümölcseit, vagy a lugasok szőlőfürtjeit féltik tőle, hajlamosak ezt így fogalmazni: a feketerigó betolakodott a kertekbe és a városokba! Én viszont ezt inkább így mondanám: élelmes madár lévén nem hagyta legyőzni magát és visszafoglalta azokat a területeket, amelyeket mi emberek elvettünk tőle. Mert bizony Budapest mai helyén is erdők és bokrosok zöldelltek valamikor, és azoknak a feketerigóknak az ősei, amelyek ma a nagy bérházak tévéantennáin énekelnek, még ezek ágairól hallatták messzehangzó flótáikat.

Persze ez az egész folyamat azért nem játszódott le ilyen gyorsan, mint ahogy ezt itt leírtam. Azt, hogy pontosan mikor jelent meg a feketerigó az ember közelében, a városokban és a kertekben, nem tudjuk, és adatok híján már soha nem is fogjuk megtudni. Annyi bizonyosnak látszik, hogy ez a folyamat nyugat felől indult és haladt kelet felé. Németországból már a múlt századból vannak írásos adatok a feketerigóról, mint városi, kerti madárról, így például Augsburgban már 1830-ban jelen volt. A század közepe táján viszonylag gyakorinak számított Stuttgartban és Frankfurtban, de Svédország déli felén csak 1900 körül jelent meg a kertekben és egyáltalán az ember közelében. Ugyanezt Finnország déli feléről 1925 táján jegyezték fel. Ami Magyarországot illeti, sajnos nincsenek ilyen adataink. De talán nem is fontos ma már. A lényeg, hogy ezek a szép hangú, elegáns mozgású madarak itt élnek közöttünk, gyönyörködhetünk bennük télen és nyáron, kora tavasztól pedig messzire csengő flótájukkal teszik szebbé körönetegbe zárt hétköznapjainkat.

Azt, hogy mi is indít el egy ilyen, a madárfaj szempontjából nyugodtan döntőnek is nevezhető folyamatot, teljes bizonyossággal nem tudjuk, de kétségtelennek látszik, hogy a táplálkozási tényezők döntő szerepet kapnak benne. Képzeljük csak magunkat a feketerigó helyébe! Az ember gyors ütemben terjeszkedik, a kertek egyre távolabb nyúlnak a belvárostól és egyre többet rabolnak el a természetes, bokros, fás élőhelyekből. A rigók ott élnek a kerítés túlsó oldalán és lassanként kezdik megszokni az emberi közelséget, a kapálgató, kertészkedő, olykor hangoskodó „kétlábúakat”. Azután észreveszik, hogy pirosodni kezdenek a cseresznyefa gyümölcszei, érik az eper, a korai szőlő is, mind mind megannyi csábító, önmagát szinte felkínáló csemege a feketerigók számára. Persze nem lehetett utolsó szempont a frissen felásott földben, a rögök között inycsiklandozó módon tekerdő giliszták látványa sem!

A kerítésen belül ugyanolyan zöld levelű fák állnak, a bokrok, ha kicsit ritkásabbak is, mint az erdőben, mégiscsak hasonlítanak amazokhoz. Az emberek pedig nem dolgoznak állandóan a kertben, néha közel és távol senkit sem látni. Csak gondolom, hogy a hajnali órákban, az első óvatos próbálkozásokkal indult

meg egy–egy ilyen, emberek lakta település birtokbavétele. Először csak enni jártak át, később már fészkeltek is az arra alkalmas bokrokban. Azok a kis rigók pedig, amelyek már ott bújtak ki a tojásból, egészen más szemmel nézhetek az emberre. Nem engedték ugyan közel magukhoz, de nem is féltek tőle. Miért is féltek volna? Hiszen az emberek a legtöbb helyen nagy szeretettel fogadták a szépen éneklő madarukat és ha néha talán kicsit mérgelődtek is a cseresznyefán lakmározó rigók láttán, mégiscsak örültek, amikor egy–egy pár megtelepedett a kert bokrai között. A generációkon keresztül „szelidülő”, vagy inkább háziasodó feketerigók a parkok és nagyobb kertek közvetítésével az udvaron át ma már egészen a küszöbig jutottak és láttam olyan lakást is, ahol minden félelem nélkül látogattak be a konyhába valami jófajta csemege reményében.

De például Magyarországon, és így van ez bizonyára másutt is, ma sem egészen egyenletes a feketerigók elterjedése. Főleg az állománysűrűségek tekintetében vannak jelentős eltérések. Budapestnek például akár a címermadara is lehetne ez a szép madár, Budán és Pesten egyaránt gyakori, de megtaláljuk a Belváros szívében is, ahol az udvarokban, játszótereken, vagy éppen a Múzeumkertben keresik táplálékukat, illetve fészkelnek is az arra alkalmas fákon, bokrokon. Egyes vidéki városinkban azonban más a helyzet, a feketerigó valóságos „hiánycikk”, a látszólag kedvező feltételek ellenére sem tudott elszaporodni.

Feketerigók házatáján

A feketerigó párok csak a költési időben tartanak össze, a kapcsolatok a nyár végén felbomlanak, és ha a következő tavaszon mégis ugyanaz a hím és tojó áll párba (gyűrűzött példányok), akkor ez részben a véletlennek, részben annak köszönhető, hogy mindkét madár megszokott fészkelő körzetébe tért vissza és ott igyekezett családot alapítani.

A területfoglalás, a párbaállás és ezt követően a költések megkezdése elsősorban az időjárás függvénye. Ha korábban érkezik a tavasz, a feketerigók is hamarabb kezdenek költeni,

de ha még április elején is hózáporok söpörnek végig az erdőn és a kerteken, ők is várnak a tojásrakással. Időjósoként viszont biztosan nem állnák meg helyüket, mert bizony nem egyszer előfordul, hogy a váratlanul visszatért tél fehérbe öltözteti a bokrok ágait a tojásait melengető tojó körül. A madár ilyenkor nyugodtan kotlik tovább, mintha csak tudná, hogy az ilyen tavaszi hó mindig rövid életű és utána csak szebb napok következhetnek.

Az énekesmadarak között számos olyan faj akad, mint például az erdei pinty, a fülemüle, vagy a csuszka, ahol a pároknak rendszeresen ellenőrzött költőterületeik, revirjeik vannak, amelyeket bátran védelmeznek minden betolakodóval szemben. Ilyen költőterületeket, revireket, a feketerigó pároknál is megfigyelhetünk. Nagyságuk a terület adottságai és a fészkelő állomány sűrűsége szerint ingadozik, ahol tehát sok a feketerigó, ott kisebbek a revirek, ahol ritkábban élnek, a birtokolt területek is nagyobbak lehetnek. Dániában erdei élőhelyen 0,2–0,53 hektárt mértek, városi környezetben a költőterületek nagysága ugyanott 0,1–0,34 hektár volt. Az oxfordi Botanikus Kertben mért feketerigó revirek 0,16–0,24 hektár között ingadoztak, a legkisebb territórium, ahol a pár még eredményesen költött, mindössze 0,09 hektár volt. Szinte hihetetlenül kicsi terület, de ezt a városi környezetben történt túlnépesedés szükségszerűen hozza magával, s ilyen körülmények között néha találhatunk lakott fészkeket mindössze 4–5 méternyire egymástól. A hímek bár természetesen őrzik a kiválasztott és birtokolt territóriumokat, fentiek miatt többnyire nem veszik olyan szigorúan a határokat, mint például az erdei pintyek, sőt egyes „semlegesnek” nyilvánított részeken akár békésen keresgélhetnek is egymás közelében. De azért tanúi lehetünk kemény csatáknak is. Ilyenkor bizony repkednek a tollak, a folytonosan egymásnak ugró madarak heves csőrívágásokkal támadják egymást és az elkeseredett küzdelmet néha szinte végkimerülésig folytatják. Végül mindkét madár támolyog a fáradtságtól, és figyelmük annyira egymásra irányul, hogy nem egyszer a nevető harmadik, a bokrok védelmében nesztelenül oldalozó macska örül, amikor egyiküket elragadja.

A terület őrzésében a tojók is részt vesznek és azonnal neki-
esnek a szomszéd feleségének, ha az a határon túlra merészkedik.
A költési időben a tojók csak az azonos neműeket, a hímek
elsősorban a hímeket támadják meg és űzik el, de vannak olyan
megfigyelések is, hogy a hím a revir területén megjelenő idegen
tojót is elkergette. Egyes kutatók szerint a tojó tevékenyen
segítheti párját, ha a szomszédos hímmel harcba keveredik.
Ez utóbbit magam nem láttam, de azt többször alkalmam volt
megfigyelni, amikor két tojó néha szinte végkimerülésig vere-
kedett egymással. A hozzájuk tartozó hímek nem avatkoztak
a küzdelembe, nyugodtan üldögéltek a közelben és úgy figyel-
ték, hogy feleségeik miként csépelik, gyömöszölik egymást.

Kiválasztott területeik határait az erdei pintyok, vörösbe-
gyek és a feketerigók hímjei is énekükkel jelzik. Napközben
a revir különböző pontjain énekelnek, ezzel figyelmeztetik a
szomszédokat: itt én vagyok az úr! Egy lépést se, ha a tollaid
kedvesek! Gyűrűzött, különösen színes karikákkal megjelölt
madaraknál viszonylag könnyű a revirek feltérképezése. A
kiválasztott parkrészletben, vagy más alkalmas helyen rendsze-
res megfigyeléseket kell végezni, különösen a kora reggeli órák-
ban. Az előre elkészített területvázlatra azután pontosan be-
rajzoljuk, hol énekelt a jobb lábán kékkel, vagy a bal lábán
pirossal jelölt madár. Ahogy múlnak a napok, úgy szaporodnak
a pontok a térképen, s rajzolódnak ki az egyes területek határai.
Néhány szomszédos hím esetében ezt a munkát gyűrűzés nélkül
is el lehet végezni, s ajánlhatom mindenkinek, mert nem csak
kitűnő szórakozást nyújt, de rengeteget lehet tanulni is az így
eltöltött órák során.

A revireket egyébként a hím foglalja el, a városi, helyben
maradó fekete rigóknál rendszerint már a tél folyamán. 1988
rendkívül enyhe decemberében például a Gellérthegyen és a
Margitszigeten is megfigyeltem a kialakult párokat, amelyek
összetartottak, védelmezték a kiválasztott revirt és viselkedé-
sük is a márciust idézte. Amikor azután januárban, legalábbis
a hőfokot illetően, téliesebbre fordult az idő, ezek a párok
eltűntek, a legközelebbi enyhe periódusig „félretették” a sze-
relmet.

De amikor beköszönt az igazi tavasz, egy március végi, vagy április eleji reggelen a párok fészeképítéshez látnak. Előzőleg a tojó napokat tölt azzal, hogy a területen belül kiválassza azt a helyet, amit a legalkalmasabbnak ítél a fészek számára. Nagyon érdekes megfigyelni, hogyan csinálja! Látszólag semmivel sem törődve ugrál a bokrok alatt, de amikor úgy érzi, senki sem figyel rá, nyomban fent terem az ágak között, nézegeti, mustrálgatja az alkalmasnak látszó elágazásokat, némelyikbe bele is helyezkedik és csőrével igazgatja, rendezgeti az apró gallyakat maga körül, majd továbbroppen és most a repkénnyel befuttatott öreg téglakerítést veszi szemügyre. Ott, ahol az öreg téglakerítést a bokrok és a repkény indái a legjobban takarják, vagy egy téglá hiányzik, és az így keletkezett üreg éppen akkora, hogy a rigófészek elférjen benne. A tojó óvatosan beül a kis mélyedésbe, háromszor is megfordul benne, de végül lehet, hogy mégis a sűrű ágú kis fenyőcsemete mellett dönt majd, amelyik annak a füves tisztásnak a közepén áll, ahol napközben keresgélgni szokott. Bizony, nem könnyű dolog a legjobb, legbiztonságosabb helyet kiválasztani a leendő fészek számára!

A hím alig vesz részt ebben a munkában, idejét teljesen leköti az éneklés, de azért hűségesen kísérgeti, szemmel tartja párját. A tojó dolga a fészek építése is. Elsősorban a hajnali és kora reggeli órákban gyűjti az anyagot, amikor a harmattól átnedvesedett növényi szálak hajlékonyabbak és könnyebb beépíteni őket. Főként száraz fűszálakat, mohát, gyökérdarabkákat és földet használ az építkezésnél, a viszonylag mély csészét finom növényi szálakkal és gyökerekkel béleli.

A feketerigó fészkek rendszerint embermagasságban épülnek, de macskáktól sűrűn látogatott kertekben gyakran jóval magasabban is (10–12 m). Erdei mélyutakban, vízmosásokban viszont nem ritka a talajon épült fészek sem. Ilyenkor a madár egy kis természetes mélyedést, vagy régi kocsinyomot használ fel készülő otthona számára.

Ha sikerül megfigyelnünk a kertben a fészeképítés kezdetét, jegyezzük fel a befejezés napját is. Az építés általában 4–5 napig tart, de kedvezőtlen időjárási körülmények, például sok eső, viharos szél, stb. hátráltathatják a munkát. Máskor viszont,

ha a tojónak sietős a dolog, például egy tönkretett fészket kell pótolnia, akár két nap alatt is „fogadóképes” otthont készíthet a tojások számára.

A tojásokat csak a tojó melengeti! A fészkealj 4–5, ritkán 6 kékeszöld alapon rozsdabarnán sűrűn foltozott tojásból áll és az anyamadár akkor kezdi ülni őket, amikor az utolsót is lerakta a fészekbe. Ezért a fiókák nagyjából egyszerre kelnek ki. Kotlós közben mélyen besüllyedve ül a fészekben, csak a csőre és a farka-vége látszik ki belőle. Néha óvatosan maga alá nyúlva igazgatja, forgatja a tojásokat, de közben állandóan szemmel tartja a környéket is, nem közeledik-e veszedelem valahonnan. Ezt teszi a hím is, miközben magas őrhelyéről figyel és hangos vészjelekkel figyelmezteti párját a közeledő macskára, vagy más ellenségre.

A forró madártest alatt a tojásokban időközben megindul az élet. A tojó közben egy kicsit kipiheni magát, mert bizony elég nagy igénybevételt jelentett számára a fészkek építése, de különösen a tojások gyors egymásutánban történő lerakása. Egy fekete-terigó tojás súlya 7–9 gramm, ez körülbelül 8 %-a az anyamadar testsúlyának, ami 5, de különösen 6 tojás esetében nem kis teljesítmény. Az egymást követő napokon lerakott 5 tojás 40–45 grammja a tojó teljes súlyának felét jelenti!

Amíg a kotlás tart, az anyamadar naponta csak rövid időre hagyja el a fészket, hogy a környéken kevéske táplálékot keressen, de alig szedett össze néhány rovar, vagy csigát, alig húzott ki néhány gilisztát a földből, máris repül vissza, hogy tovább melengesse a tojásokat. Különösen hűvösebb időben, a kelést megelőző napokban üli szorosán a tojásokat.

A kikelő fiókák 13–14 nap elteltével pattintják meg a tojások héját. Ekkor bizony még a legjobb akarattal sem nevezhetnének szépeknek őket, csupaszok, vakok és szorosan összebújva száritkoznak anyjuk meleg és puha tollai között. Az első napokban a tojó állandóan a fészken marad, melengeti a kicsinyeket, de később már mind a két szülő hordja az eleséget a szélesre tátott örökké éhes csőröcskéik számára. Teli csőrrel érkeznek, körülpillantanak, és ha semmi gyanúsat nem látnak, a fészkekhez röppennek. A fiókák azon nyomban tátogni kezdenek, finom pihéssel borított fejüket imbolyogva emelik a magasba és mohón nyelik a torkukba gyömöszölt rovarokat, gilisztákat. Utóbbiakal sok földet is nyelnek, ami a kicsinyek csontképzését segíti elő. A jó és bőséges táplálékon a fiókák gyorsan fejlődnek, tollasodnak és kéthetes korukban, néha már korábban is elhagyják a fészket. Rendszerint a hajnali, vagy kora reggeli órákban indulnak útnak, és a fészkek pereméről merész ugrással egymás után pottyannak az avarba. Ezekben az órákban és a kirepülést, vagy inkább kiugrást követő napokon a szülők érthető módon különösen izgatottak, ide-oda repkednek, de izgalmuk akkor éri el tetőfokát, ha macska bukkan fel a közelben. Sajnos minden okuk megvan erre, mert statisztikai adatok szerint különböző okok miatt a tojások és fiókák több mint 80 %-a pusztul el. Ha tehát a kertben ilyen „várandós” rigófészkek van, a macskát célszerű néhány napig zárva tartani. Dr. Török János által Júliamajor (Nagykovácsi) közelében vizsgált 43 fészkek adatai alapján az első költéskor (23 fészkek) a fiókák 29,5 %-a, a második költésből (20 fészkek) 52,2 %-a repült ki. Ez a 43 fészkek esetében 40,5 %-ot jelent.

A szerencsésen kiugrált fiókák szárnytollai még rövidek, faroktollai alig láthatók, repülni még nem tudnak. Napokig a környéken rejtőzködnek, ahol szüleik tovább etetik őket. A kicsinyek sajátos jelzőhanggal tudatják hollétüket, amikor pedig valamelyik öreg madár gilisztákkal a csőrében megérkezik, egyenként bújnak elő a lapúlevelek közül, vagy a bokrok alól és éhesen nyelik a torkukba gyömöszölt falatot. Bezzeg ha szüleik vészhangját hallják, elő nem bújnának száz gilisztáért sem! Ilyenkor meglapulnak, a legsűrűbb bokor mélyén, a gaz

között, vagy egy nagy, lehajló lapulevél alatt keresnek rejtekhelyet maguknak.

A feketerigók évente kétszer, vagy háromszor költenek, a városiak valószínűleg a sok ellenség miatt (rosszakarató emberek, macskák, stb.) átlagosan többször, mint az erdőben élő párok. Viszonylag nagy szaporaságuk teszi lehetővé, hogy elensúlyozzák a tojás- és fiókakori pusztulásokat. Egy–egy költés a fészekrakástól a fiókák önállósodásáig valamivel több mint egy hónapig tart, a költési szezon többnyire március végén, április elején kezdődik és július második felében, vagy augusztusban fejeződik be.

A kis rigók nem árvák!

Elgondolkozva, vagy a tarka virágokban gyönyörködve sétálunk a kertben és egyszerre csak meghökkenve látjuk, hogy az út közepén, pontosan velünk szemben, ott áll egy kis feketerigó. Nagyon aprócska és látszólag nagyon elhagyatott szegény! Sárgásan pettyezett barna tollait kissé felfújja, feje tetején néhány jókora, a szélben ide–oda libegő pihezszál árulkodik, szárnytollai rövidek, farka pedig talán nincs is. Alapjában véve roppant szánnivaló jelenség egy ilyen kismadár, de csak addig, amíg okosan csillogó nagy sörét szemébe nem pillantunk. Ezek a szemek ugyanis azt sugározzák: – igaz, hogy kicsi vagyok, hogy még nem tudok repülni sem, de egyébként semmi bajom, egészséges vagyok, a mama pedig sok finom gilisztával a csőrében ott ül az ágon és csak arra vár, hogy te elmenj onnan! Fogaduk meg ezt a néma „felszólítást” és eszünkbe ne jusson a kertben, vagy erdőben talált kis rigócsemetét „szegény kis árva” felkiáltással hazavinni. Lelkiismeretünk megnyugtatóására inkább rejtőzünk el a közelben és várjuk meg, amíg néhány perc múlva, valamelyik öreg madár eleséggel megrakodva valóban megérkezik.

Említettem már, hogy a feketerigó fiókák (az énekes rigók, fülemülék, vörösbegek, stb. kicsinyei is) még repképességük elérése előtt elhagyják a fészket. Az erdőben, ahol a fák alatt és a sűrű bokrok között temérdek jobbnál jobb búvóhely kínálkozik, számukra valóban ez a legcélszerűbb és legtermészetesebb.

Meg aztán a kirepült, helyesebben kiugrott fiókának sokkal nagyobb az esélye a túlélésre, mintha három, vagy négy testvérével együtt szorongana a fészekben, amikor egy macska, vagy más ragadozó megjelenik a közelben. Öten öt különböző helyen rejtőzködve sokkal nagyobb egyedi eséllyel startolnak az élet a madarak számára egyáltalán nem könnyű versenypályáján, mintha valamennyien együtt maradtak volna. Nem is beszélve arról, hogy öt fejlett kis rigó már nem is nagyon fér el a még oly jól megépített fészekben sem.

Erdőkben, parkokban tehát ne szóljunk bele rigóink életébe! Városi udvarokban azonban, ahol a macskák nem egyszer a szó szoros értelmében körben ülnek a fészek alatt és szájukat nyalo-

gatva várják az elsőnek kiugráló fiókát, nem árt beleavatkozni az események folyásába. Például úgy, hogy az apró fiókákat néhány napra kalitkába, vagy egy csibedróttal fedett alacsony kosárba helyezzük egy közeli, biztonságos helyre. A szülők rendszerint nyomban folytatják az etetést a rácson keresztül, s néhány nap múlva, ha a fiókák szárny- és faroktollai már kellőképpen kifejlődtek, nyugodtan kiereszthetjük őket, hogy az éhes macskák feje felett a legközelebbi bokorra, vagy fára repüljenek.

Vonulóból állandó madár

A feketerigó nemcsak megjelent a kertekben és városokban, de messzemenően és meglepően rövid idő alatt alkalmazkodott is az ott talált, számára bizonyára merőben új és szokatlan környezeti viszonyokhoz. „Rájött” például arra, hogy a kertekben, az utcákon, a parkokban és udvarokon télen is bőségesen talál táplálékot, és gyomrát még a leghidegebb zúzmarás napokon is megtöltheti. Ezt az akaratlanul nyújtott emberi segítséget megtoldotta még az a sok madárbarát, aki az ablakpárkányon, az udvar sarkában eleséggel kedveskedett az éhező madaraknak.

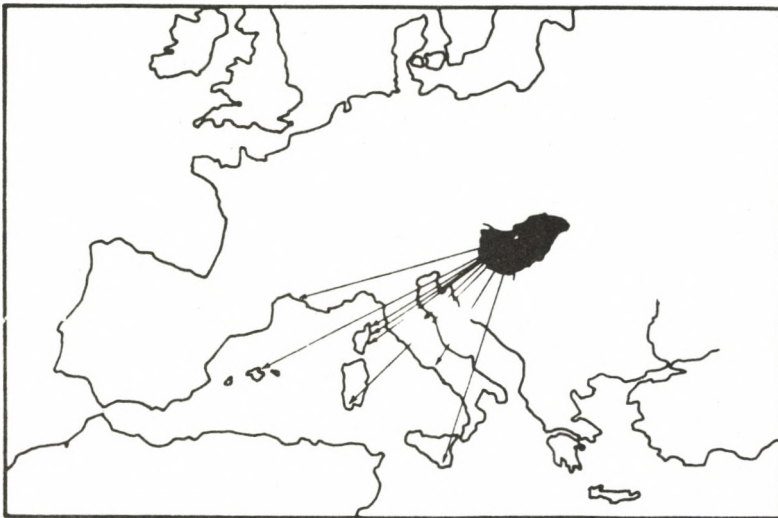
A tél tehát már nem jelentett olyan nagy veszélyt a feketerigó számára és ezért a korábban vonuló madár egyre több egyede marad itthon és a szemünk előtt játszódik le egy olyan érdekes folyamat, amikor egy vándormadárból fokozatosan állandó madár lesz. Az erdei állomány jelentős része persze még ma is elvonul, sőt délnek repül ősszel a városiak egy része is, de évről évre mind több olyan példány akad közöttük, amelyeknek már eszük ágába sem jut, hogy nekivágjanak a messzi ismeretlennek. Itt maradnak, üldögélnek a havas kerítéseken, bekukkantanak az utcákon álló kukákba, megjelennek az ablakpárkányokon, eleséget koldulnak a parkok sétányain és február derekán, amikor először csordulnak meg az ereszek, jóllakotlan és sorsukkal elégedetten halkan énekelgetni kezdenek.

A gyűrűzések eredményeképpen tudjuk, hogy a magyar feketerigók télire a Földközi-tenger mellékét, elsősorban Olasz-

országot keresik fel. A Magyarországon jelölt és délen újból elfogott feketerigók közül 86 % Itália napsütötte földjén került meg, de akadtak példányok, amelyeket Korzika szigetéről és Spanyolországból jelentettek vissza. A térképen a hazánkban gyűrzött feketerigók néhány megkerülési adatát mutatom be a teljesség igénye nélkül. A vonulás ősszel, szeptember–októberben zajlik, míg tavasszal az első vonuló példányok márciusban érkeznek vissza Dél-Európából. Ennek ütemét szemlélteti az Olaszország területén visszafogott 55 példány hónaponkénti megoszlása:

I.	II.	III.	IV.	V.	.....	IX.	X.	XI.	XII.
14%	9%	4%	2%	2%		2%	27%	27%	13%

Mit is csinál a feketerigó?

Elsősorban táplálékot keres maga, vagy fiókái számára, de azért még sok mindent csinál, amit hasznos és érdekes lehet megfigyelni. Az igazság az, hogy például Budapesten már olyan megszokott látvány a feketerigó, mint a sárga villamos, a kék

autóbuszok, vagy a piros postaládák és az emberek nagy többsége, szinte észre sem veszi őket. Talán még a hímek csodálatosan szép tavaszi koncertjét is elengedik a fülük mellett, pedig néha valóban érdemes néhány percet arra szánunk, hogy ezt a szép madarak kicsit közelebből is megfigyeljük. Most csupán néhány kiragadott példát említenék, de ezeken kívül még nagyon sok látnivaló akad feketerigóék házatáján azok számára, akik szeretnének ezzel a madárfajjal kicsit közelebből is megsimelkedni.

A feketerigó táplálékát elsősorban a földön, az avarban keresi, élete tehát viszonylag alacsonyan, „földközelen”, a bokrok között, füves tisztásokon, kerti ösvényeken zajlik. Kivételt képeznek a hímek, amikor tavasszal és nyár elején, különösen a kora hajnali órákban, a magas fák csúcsán, városokban az emeletes házak tévéantennáira, vagy kéményeire ülnek fel énekelni. A tojókat viszont csak nagyon ritkán látjuk a magasban, tevékenységük átlagosnál mindössze 2–3 méter magasan zajlik.

Figyeljük meg a feketerigókat táplálkozás közben! Az erdei avarban, vagy a városi parkokban a száraz lomb között keresgélnek, közben csőrük erős és határozott vagdosásával mozgatják, forgatják az elsárgult leveleket, hogy meglássák, nem rejtőzik-e alattuk valami jó falat. Ezért, ha a kerti bokrok alól nem takarítjuk el a száraz lombot, segítünk a feketerigóknak!

A frissen nyírt gyepszőnyeget gyors ugrásokkal kutatják át, a kert ágyásaiban néha lábaikat megfeszítve huzakodnak a gilisztákkal, a lugas föld felé hajló szőlőfürtjeiről magasra ugorva torkoskodnak. A feketerigó táplálékszerzési módja elsősorban a talajhoz kötött, de a madarak ősszel, igaz kicsit ügyetlenül, a kinyúló vékony bodza-, vagy galagonyaágon is egyensúlyoznak, hogy a terméshez jussanak. Ha egyszerre nézzük a bodzabokron táplálkozó barátját, vagy kis poszátát és egy feketerigót, nyomban észre fogjuk venni a különbséget a vékony ágak között könnyedén és otthonosan mozgó poszáták és az ebben a helyzetben sokkal nehezkesebb feketerigó között. Pedig ezeknek a madaraknak a mozgása egyébként könnyed és elegáns, bárki megcsodálhatja a fűben ugráló madarat, de a bokrok vékony ágain tornászni, ezt nem nekik találták ki.

Ez persze azért nem jelenti azt, hogy a rigó nem éri el a bodza, vagy a galagonya termését, ha egyszer megkívánta. Addig nyújtózkodik, forgolódik az ágon, míg le nem csípte a kiszemelt bogyót. A feketerigó alkalmazkodási képességét mi sem bizonyítja jobban, mint amikor erősen megvilágított tereken néha nyári éjszakákon is megfigyelhetjük a gyepen keresgélő madarakat. Abban az időben tehát, amikor társaik békésen alszanak a sötét éjszakában, ezek a rigók, kihasználva a szűk környezetükben támadt világosságot, folytatják a nappal megkezdett táplálékkeresést.

– Hányat lép a veréb egy esztendőben? – teszik fel gyakran a régi beugratós kérdést, mert hiszen köztudott, hogy a verebek nem lépnek, hanem ugrálva mozognak a talajon. Ugrál a feketerigó is, de legalább annyit szalad is. Egyes esetekben, különösen az udvarlás perceiben és a hímek egymást fenyegetése közben megfigyelhetjük, amint lépteiket aprózva futnak egymás felé.

A városi feketerigók látszólag teljesen szelídek, hiszen néha csupán lépésnyire ugrálnak tőlünk, vagy akár az ablakunkban is fészkelhetnek. De nehogy azt gondolja valaki, hogy ez a természeténél fogva óyatos és gyanakvó madár (az erdei feketerigók többnyire ma is rendkívül félénkek és messziről elrepülnek a közeledő ember elől) alapjaiban változott meg a városi környezetben. Szó sincs róla. Nyugodtan keresgél a fűben, látszólag oda sem figyel az arra sétálókra, de próbáljon csak meg valaki megállni és irányozza rá a fényképezőgép lencséjét az addig olyan szelídek látszó madár nyomban „kapcsol” és úgy elrepül, mintha soha ott sem lett volna.

Készítsünk madárfürdőt!

A cinegék, füzikék, poszáták és persze a rigók is nagyon szeretnek fürdeni s a feketerigók akár a hideg téli napokon is lucskosra áztatják tollaikat, ha egy tócsára bukkannak valahol. A kertben a mesterséges fészekoduk és a téli etetés mellett a legtöbbet egy állandó ivó- és fürdőlehetőséggel segíthetünk az ott tanyázó, vagy oda járó madaraknak. Lehet ez egy a pereméig a földbe süllyesztett régi műanyag fotótál, vagy más olyan

edény, amelyben megáll a víz, de a legjobb mégis, ha egy deszka sablon segítségével betonból készítjük el a rajzon látható madár-fürdőt. A kis medence méretei tetszőlegesek, de azért lehetőleg 50–60 cm hosszú és ennek megfelelő szélességű legyen. A víz mélysége viszont a legmélyebb ponton se haladja meg a 6 centimétert. A dugóval elzárható lefolyón át a használt víz a nyelögödörbe ereszthető. Ha a fürdő a kerti csap alatt áll, csepegőre állíthatjuk, így a medence vize mindig friss és tiszta marad, ha nincs vízvezeték a kertben, úgy naponta egyszer öntsünk bele friss fizet, ami különösen a nyári meleg napokon jelent felüdülést madaraink számára.

Az itató ne a bokrok alatt, de lehetőleg azok közelében, árnyas helyen álljon! A víz így kevésbé melegszik fel, a fürdéstől néha teljesen átázott tollazatú madarak pedig a macska, vagy a karvaly elől a közeli bokrok sűrűjébe menekülhetnek. Persze lényeges szempont az is, hogy a medencét az ablakból, vagy máshonnan szemmel tarthassuk és bármikor gyönyörködhessünk a vízhez érkező madarak tarka látványában. A pancsoló rigók és cinegék élményt nyújtanak bárki számára, de ha egy lessátrat helyezünk el a közelben, szebbnél szebb felvételeket is készíthetünk az érkező vendégekről.

Mit eszik a fekete-rigó?

Elsősorban különböző rovarokat, csigákat, pókokat, gilisztákat, a nyár derekától kezdve több-kevesebb gyümölcsöt is. A fiókáknak sok gilisztát és rovar hordanak a fészekhez, cserebogárrajzás idején ezeket a fáinkat pusztító falánk bogarakat is, de persze nem szabad elhallgatni azt sem, hogy néha a korai cseresznyével is meglepik csemetéiket. Ma már nem szoktunk madarakkal kapcsolatban haszonról és kárról beszélni, de azért ha a fekete-rigó táplálkozását most mégis mérlegre tennénk, semmi esetre sem kellene elmarasztalnunk az elfogyasztott eleség alapján. Ahol pedig a cseresznyefán, eperparcellában, vagy szőlőlugasban mégis kellemetlenné válik, ne az elpusztítás, hanem a távoltartás, riasztás lehetőségeit latolgassuk! Gyakran változtatott madárijesztővel, riasztással jó eredményt érhetünk el.

Júlianna-major (Nagykovácsi) közelében 1978–1980. években dr. Török János tudományos alapossgal vizsgálta a fészekben ülő fiókák táplálékát és 1969 meghatározott zsákmányállat alapján a következő eredményeket kapta:

giliszták	9,5 %
bogarak	22,5 %
bogárlárvák	5,0 %
hernyók	44,0 %
kétszárnyúak (légyfélék)	13,0 %
pókok	2,0 %
gyümölcsmaradványok	1,0 %
egyéb táplálék	3,0 %

A táplálék időbeni megoszlása a következő volt:

május:	bogár, szúnyog, giliszta
június:	hernyó, bogár
július:	hernyó, bogár, giliszta

Ősszel és télen a feketerigók a bodza, galagonya, madárberkenye és még sok más cserje termését fogyasztják, de megcsípdesnek minden egyes elhajított almacsutkát, torkoskodnak a házőrző kutya tájában és megjelennek az ablakpárkányon is, ahol jobb híján a cinegéknek kihelyezett napraforgómaggal is beérik. Nem finnyás madár a feketerigó és a téli inséges időkben hálásan fogadja a konyhahulladékot, a főtt krumpli, vagy sárgarépa maradékot éppen úgy, mint a számára apró darabkákra vágott almát, vagy a levesből kikerült mócsingokat.

Megint a macska!

A városi feketeterigók legnagyobb ellensége a bokrok között nesztelenül osonó házimacska! Különösen a frissen kirepült fiatalok közül fognak el sokat az örökké éhes és vadászni vágyó ragadozók, de bizony nem egyszer felnőtt madarak, például a fészken ülő tojó is áldozatul esnek. Szerencsére a kertekben élő párok viszonylag nagy szaporasága ellensúlyozza ezeket a veszteségeket, de azért ha csak tehetjük, a költési időben és különösen éjszaka, legalább a saját macskánkat ne engedjük szabadon csatangolni az udvaron.

Természetes ellenségei közül Utterdörfer 1952-ben közölt összeállítására szerint első helyen áll a karvaly 2465, másodikon a macskabagoly 250, harmadikon a héja 209 feketeterigó szákmánnyal. Száz fölötti értékkel szerepelnek még az erdei fülesbagoly (173 pd.) és a vándorsólyom (105 pd.) tápláléklistáján.

Sajnos a felsorolásnál nem szabad megfélemednünk az emberről sem, aki többnyire akaratlanul, de néha tudatosan is pusztítja ezeket a szépen flótázó madarakat. Ahol a bokrokat és a fákat, akár az erdőben, akár a kertekben a fészkelési időben irtják, nagyon sok kárt okozhatnak a feketeterigó mellett sok egyéb más madárfaj költésében, de sajnos ismerünk sok olyan esetet is, amikor légpuskával lövöldöztek a kerben keresgélő, vagy a tv-antennán éneklő feketeterigókra.

Meddig él a feketeterigó?

Átlagosan sajnos nem sokáig. Csehszlovákiából származó adatok szerint (Havlin, 1962) egy vizsgált nagyobb állomány korösszetétele a következő volt: 65,5 % egyéves, 18,5 % kétéves, 6,7 % hároméves, 4,8 % négyéves és 3,5 % ennél öregebb madár. Az NSZK-ban végzett vizsgálatok szerint a gyűrűs példányok átlagéletkora 1,3 év volt, ami persze nem zárja ki, hogy sok feketeterigó jóval magasabb kort is megérjen. Svédországból ismerünk egy 17 éves, Svájcban egy 13 és fél éves feketeterigót. Miután az utóbbi években a Magyar Madártani Egyesület tevékenysége révén a jelzőgyűrűvel ellátott madarak száma addig soha nem remélt

mértékben emelkedett, a visszafogások nyomán remény van arra, hogy hiteles hazai adatok kerüljenek az irodalomba, egyebek mellett feketerigóink életkoráról is. Valószínűleg ki fog derülni, hogy a mortalitás a kezdeti időkben, a még fészekben ülő és frissen kiugrált, még ügyetlen és tapasztalatlan fiókáknál a legmagasabb, de amelyik ezt a nehéz kezdeti időszakot sikeresen átvészelte, jó eséllyel pályázhat arra, hogy a hazai feketerigó „matuzsálemek” között kapjon helyet.

Kicsit előre tekintve

Napjainkban a madárvédők sem állíthatják azt, hogy a magyar feketerigó állomány veszélyben van, és nem is valószínű, hogy ez a helyzet, legalábbis a közeli jövőben megváltozna. Természetes ellenségei, a karvaly, a héja, a macskabagoly, a fészkeiket rabló szajkó és szarka szerencsére nem okoznak olyan veszteségeket, amit viszonylag nagy szaporaságával ne tudna ellensúlyozni.

Az állatállományra a legnagyobb veszélyt kétségkívül az ember és az emberi tevékenység jelenti (fészekfosztogatás, légpuskázás, a bokrok költési időben történő kiirtása, vagy nyesése és főként az olaszországi, sajnos ma is hallatlan méreteket öltő, kíméletlen pusztítás, ami a még nagyszámú vonuló példányt érinti). Komoly veszélyt jelentenek különösen a lakott helyen kiugrált fiatalok számára az egyre nagyobb számban szerte kóborló és részben már teljesen vadon tanyázó macskák is.

A sok negatív jelenség ellenére, figyelembe véve a hazai, örvendetes módon megnövekedett madárvédelmi tevékenységet is, ennek a rendkívül életerős, alkalmazkodóképes madárfajnak a jövője hosszú időre biztos: tottnak látszik. A magam részéről hiszem és őszintén remélem, hogy néhány évtized múlva és a századforduló után is legalább annyi feketerigó énekel és ugrál majd kertjeinkben és erdeinkben, mint amennyit mostanában látunk. Ez utóbbihoz persze az is szükséges, hogy megmaradjon az erdők természetes aljnövényzete, mert a sorokba ültetett, csupaszon álló és az erdő nevet megcsúfoló faültvényekben nemcsak a feketerigó, de más madár sem szívesen telepszik meg!

Bízhatóak azok az európai mennyiségi adatok is, amelyek a Glutz és Bauer által szerkesztett „Handbuch der Vögel Mitteleuropas” c. kitűnő sorozat közelmúltban napvilágot látott 11. kötetében jelentek meg. Ezek szerint vizsgálatokkal alátámasztott becslések szerint az NSZK-ban 8–18 millió, Nagy-Britanniában 7 millió, Svédországban 1.500.000, Belgiumban 500.000 fekete- és fehérigó pár él. Hogy mennyi lehet a magyar állomány egyelőre nem tudjuk, de a hazai madártani munka rohamos fejlődése és a megfigyelők számának öröndetesen gyors növekedése biztosan oda vezet majd, hogy előbb–utóbb mi is megpróbálkozhatunk a pontos adatgyűjtésen alapuló becslésekkel. Talán mire ennek a füzetnek harmadik kiadása kerül az olvasóhoz, már ilyen és remélhetőleg pozitív eredményekről számolhatunk be.

Kedves Madárbarát!

Ismeretterjesztő füzetünkben legkedvesebb madaraink egyikéről, a fekete- és fehérigóról ejtettünk néhány szót. Ne feledje azonban, hogy erdeinkben, kertekben, parkokban még sok más madár él. Ha szeretné még jobban megismerni őket, ha szeretné tudni, mit tehetne érdekükben, jöjjön közénk, legyen tagja a Magyar Madártani Egyesületnek. Legfontosabb célkitűzésünk, hogy minden hazai madárbarátot magunk köré tömörítsünk. Minél többen vagyunk, annál többet tehetünk madaraink gyakorlati védelme érdekében.

Központi irodánk és postacímünk:

Magyar Madártani Egyesület, 1121 Budapest, Költő u. 21.

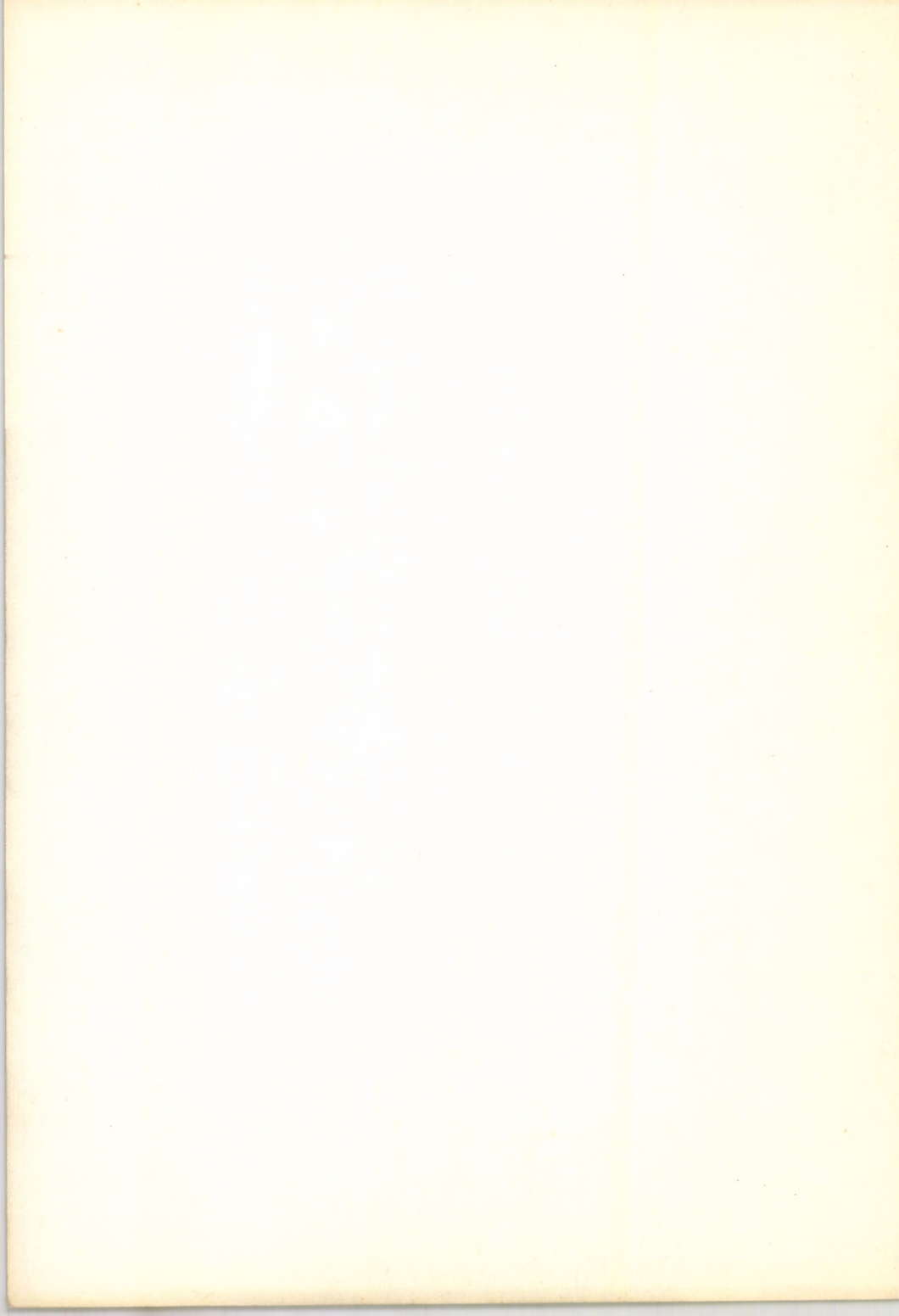
Fotók: Zsoldos Árpád, Szaák Tamás

Felelős kiadó: Péchy Tamás

LEGKEDVESEBB MADARAINK

2.

a feketerigó

A tavasszal és nyáron oly szép flótázó, a kertekből és parkokból közismert feketerigó Skandinávia északi részeitől eltekintve egész Európában költ és többnyire gyakori madár. Fészkel ezenkívül az észak-afrikai partszegélyen, Irán déli felén, Turkesztánban, Nyugat-Mongóliában és nagyon érdekes módon még egy elszigetelt foltban Kína trópusi területén, a dél-kínai hegyvidéken, a Jangce folyó vidékén is. Azt, hogy miként keletkeznek ilyen furcsaságok egyes madárfajok elterjedésében, ma sem tudjuk pontosan. A kék szarka például éppen fordítva, Kelet-Ázsiában van igazán otthon, de szigetszerűen költ az Ibériai félsziget déli és nyugati felén is.

Csak a hímek feketék

Sőt azok sem mindig, ugyanis a fiatalok első tollruhája a tojóéhoz hasonlít. Barnásak, a fejük kissé vörhenyes árnyalatú, alul jól láthatóan pettyezett. Nyári reggeleken a parkok sétányain vagy a kertekben ugráló és keresgélő feketerigók között nyomban felismerhetjük a fiatal, abban az évben kelt madarakat.

A feketerigók július–augusztusban vedlenek és a tél derekán a fiatal hímek már sárga csőrűek és pompás fekete ruhájukat viselik. Ezt a színt most már életük végéig megtartják, soha nem lesznek barnák többé, de elhasználódott tollaikat természetesen minden nyáron újjal cserélik fel.

Ha tíz embert megkérdezzünk, vajon milyen súlyú is lehet egy kifejlett feketerigó, valószínűleg tízféle választ fogunk hallani. Persze ebben van is némi igazság, hiszen az egyes madárfajok súlyában néha nagy egyedi vagy az évszakoktól függő különbségek lehetnek. A testsúlyt táplálkozási és egyéb tényezők is erősen befolyásolják. A feketerigó átlagos testsúlya 90–100 gramm, de nyár végén és ősszel az erősen felhízott madarak a 130 grammot is elérhetik, a téli ínséges időkben viszont 70–80 grammra is lefogyhatnak. Budakeszi határában a Magyar Madártani Egyesület évek óta működő gyűrűzőtáborában nemcsak jelölik, de mérik is a fogott madarakat. 1977–1978. között augusztusban Budakeszi közelében mért 107 feketerigó átlagsúlya 92,3 gramm volt (a szélső értékek: 114, illetve 63 gramm). Csak összehasonlításképpen: egy füstifecske súlya 18–20 gramm, egy vetési varjúé 400–550 gramm, de ha egy királykát (Európa legkisebb madárfaja) ültetnék mérlegre, a másik serpenyőbe elég lenne 5–6 grammot helyezni.

Ha nincs gyűrű a lábukon, az egyes feketerigókat bizony alig tudjuk megkülönböztetni egymástól, legfeljebb tavasszal, a hangok alapján.

Egy-egy különösen jellemző énekstrófáról ismerhetjük fel egyik vagy másik hímét, de amikor az éneklési időszaknak vége, az elmaradó, elcsendesülő flótákkal az ismeretlenség homályába húzódnak vissza. Néha azonban akadnak tarka, sőt bármilyen furcsán hangzik, fehér feketerigók is. Ez a tulajdonképpen kóros jelenség, amikor a tollakból hiányoznak a festéksejtek, elsősorban a városiasodó, beltenyésztés felé hajló madaraknál fordul elő. Így nemcsak a feketerigók, de időnként házi verebek, fecskék vagy a fácánok házatáján is felbukkanhatnak részlegesen vagy teljesen fehér, néha sárgásfehér példányok. Az ilyen tarka-barka feketerigók persze nyomban feltűnnek mindenkinek és akadt olyan madár, amelyet szinte meggyászoltak a környéken, amikor több évi ott tartózkodás után egyszerre csak eltűnt onnét.

A kertek meghódítása

A feketerigó eredetileg erdei madár. Valamikor csakis a fás, bokros területeken telepedett meg. Azután jött az ember, városokat emelt a kiirtott erdők helyén, kerteket épített és a feketerigó egyszerre csak megjelent, énekelni, fészkelni kezdett a házak közelében. Sokan, különösen azok, akik a cseresznyefák gyümölcsseit vagy a lugasok szőlőfürtjeit féltik tőle, hajlamosak ezt így fogalmazni: a feketerigó betolakodott a kertekbe és a városokba! Én viszont ezt inkább így mondanám: élelmes madár lévén nem hagyta legyőzni magát és visszafoglalta azokat a területeket, amelyeket mi emberek elvettünk tőle. Mert bizony Budapest mai helyén is erdők és bokrosok zöldelltek valamikor, és azoknak a feketerigóknak az ősei, amelyek ma a nagy bérházak tévéantennáin énekelnek, még ezek ágairól hallatták messzehangzó flótáikat.

Persze ez az egész folyamat azért nem játszódott le ilyen gyorsan, mint ahogy ezt itt leírtam. Azt, hogy pontosan mikor jelent meg a feketerigó az ember közelében, a városokban és a kertekben, nem tudjuk, és adatok híján már soha nem is fogjuk megtudni. Annyi bizonyosnak látszik, hogy ez a folyamat nyugat felől indult és haladt kelet felé. Németországból már a múlt századból vannak írásos adatok a feketerigóról, mint városi, kerti madárról, így például Augsburgban már 1830-ban jelen volt. A század közepe táján viszonylag gyakorinak számított Stuttgartban és Frankfurtban, de Svédország déli felén csak 1900 körül jelent meg a kertekben és egyáltalán az ember közelében. Ugyanezt Finnország déli feléről 1925 táján jegyezték fel. Ami Magyarországot illeti, sajnos nincsenek ilyen adataink. De talán nem is fontos ma már. A lényeg, hogy ezeket a szép hangú, elegáns mozgású

madarak itt élnek közöttünk, gyönyörködhetünk bennük télen és nyáron, kora tavasztól pedig messzire csengő flótájukkal teszik szebbé környezetegbe zárt hétköznapjainkat.

Azt, hogy mi is indít el egy ilyen, a madárfaj szempontjából nyugodtan döntőnek is nevezhető folyamatot, teljes bizonyossággal nem tudjuk, de kétségtelennek látszik, hogy a táplálkozási tényezők döntő szerepet kapnak benne. Képzeljük csak magunkat a feketerigó helyébe! Az ember gyors ütemben terjeszkedik, a kertek egyre távolabb nyúlnak a belvárostól és egyre többet rabolnak el a természetes, bokros, fás élőhelyekből. A rigók ott élnek a kerítés túlsó oldalán és lassanként kezdik megszokni az emberi közelséget, a kapálgató, kertészkedő, olykor hangoskodó „kétlábúakat.” Azután észreveszik, hogy pirosodni kezdenek a cseresznyefa gyümölcsei, érik az eper, később a korai szőlő is, mind mind megannyi csábító, önmagát szinte felkínáló csemege a feketerigók számára. Persze nem lehetett utolsó szempont a frissen felásott földben, a rögök között inycsiklandozó módon tekergő giliszták látványa sem!

A kerítésen belül ugyanolyan zöld levelű fák állnak, a bakrok, ha kicsit ritkásabbak is, mint az erdőben, mégiscsak hasonlítanak amazokhoz. Az emberek pedig nem dolgoznak állandóan a kertben, néha közel és távol senkit sem látni. Csak gondolom, hogy a hajnali órákban, az első óvatos próbálkozásokkal indult meg egy-egy ilyen, emberek lakta település birtokbavétele. Először csak enni jártak át, később már fészkeltek is az arra alkalmas bokrokban. Azok a kis rigók pedig, amelyek már ott bújtak ki a tojásból, egészen más szemmel nézhettek az emberre. Nem engedték ugyan közel magukhoz, de nem is féltek tőle. Miért is féltek volna? Hiszen az emberek a legtöbb helyen nagy szeretettel fogadták a szépen éneklő madarakat, és ha néha talán kicsit mérgelődtek is a cseresznyefán lakmározó rigók láttán, mégiscsak örültek, amikor egy-egy pár megtelepedett a kert bokrai között. A generációkon keresztül „szelídülő” vagy inkább háziasodó feketerigók a parkok és nagyobb kertek közvetítésével az udvaron át ma már egészen a küszöbig jutottak, és láttam olyan lakást is, ahol minden félelem nélkül látogattak be a konyhába valami jófajta csemege reményében.

De például Magyarországon, és így van ez bizonyára másutt is, ma sem egészen egyenletes a feketerigók elterjedése. Főleg az állománysűrűségek tekintetében vannak jelentős eltérések. Budapestnek például akár a címermadara is lehetne ez a szép madár, Budán és Pesten egyaránt gyakori, de megtaláljuk a Belváros szívében is, ahol az udvarokban, játszótéren vagy éppen a Múzeumkertben keresik táplálékukat, illetve fészkelnek is az arra alkalmas fák, bokrokon. Egyes

vidéki városainkban azonban más a helyzet, a feketerigó valóságos „hiánycikk”, a látszólag kedvező feltételek ellenére sem tudott elszaporodni.

Feketerigók házatáján

A feketerigó párok csak a költési időben tartanak össze, a kapcsolatok a nyár végén felbomlanak, és ha a következő tavaszon mégis ugyanaz a hím és tojó áll párba (gyűrűzött példányok), akkor ez részben a véletlennek, részben annak köszönhető, hogy mindkét madár megszokott fészkelő körzetébe tért vissza és ott igyekezett családot alapítani.

A területfoglalás, a párbaállás és ezt követőleg a költések megkezdése elsősorban az időjárás függvénye. Ha korábban érkezik a tavasz, a feketerigók is hamarabb kezdenek költeni, de ha még április elején is hózáporok söpörnek végig az erdőn és a kerteken, ők is várnak a tojásrakással. Időjósoként viszont biztosan nem állnák meg helyüket, mert bizony nemegyszer előfordul, hogy a váratlanul visszatért tél férbe öltözteti a bokrok ágait a tojásait melengető tojó körül. A madár ilyenkor nyugodtan kotlik tovább, mintha csak tudná, hogy az ilyen tavaszi hó mindig rövid életű és utána csak szebb napok következhetnek.

Az énekesmadarak között találunk olyan fajokat, mint például az erdei pinty vagy a csuszka, ahol a pároknak rendszeresen ellenőrzött költőterületeik, revirjeik vannak, amelyeket bátran védelmeznék minden betolakodóval szemben. Ilyen költőterületeket, revireket, a feketerigó pároknál is megfigyelhetünk. Nagyságuk a terület adottságai és a fészkelő állomány sűrűsége szerint ingadozik, ahol tehát sok a feketerigó, ott kisebbek a revirek, ahol ritkábban élnek, a birtokolt területek is nagyobbak lehetnek. A hímek, bár őrzik területeiket, többnyire nem veszik olyan szigorúan a határokat, mint például az erdei pintyek, sőt egyes „semlegesnek” nyilvánított részeken akár békésen keresgélhetnek is egymás közelében, de azért tanúi lehetünk kemény csatáknak is. Ilyenkor bizony repkednek a tollak, a folytonosan egymásnak ugró madarak heves csörvágásokkal támadják egymást és az elkeseredett küzdelmet néha szinte végkimerülésig folytatják. Végül mindkét madár támolyog a fáradtságtól, és figyelmük annyira egymásra irányul, hogy nemegyszer a nevető harmadik, a bokrok védelmében nesztelelenül daloló macska örül, amikor egyiküket elragadja.

Kiválasztott területeik határait az erdei pintyek, vörösbegyek és a feketerigók hímjei is énekükkel jelzik. Napközben a revir különböző pontjain énekelnek, ezzel figyelmeztetik a szomszédokat: itt én vagyok az úr! Egy lépést se, ha a tollaid kedvesek!

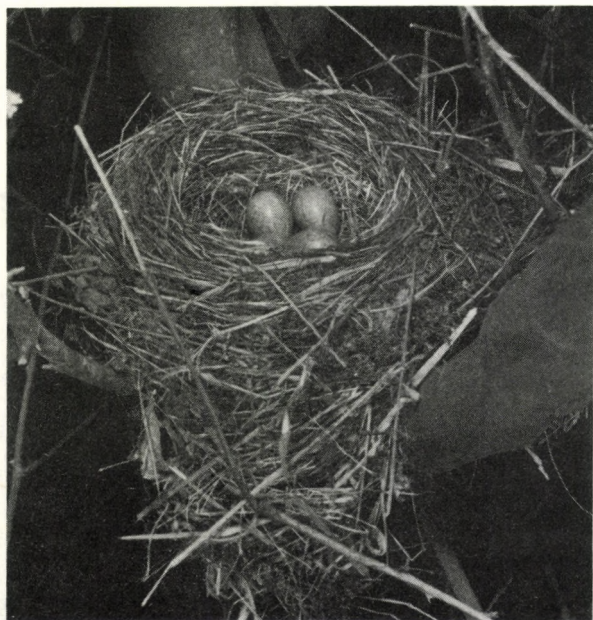
Egy március végi vagy április eleji reggelen azután a párok a fészek építéséhez láttnak. Előzőleg a tojó napokat tölt azzal, hogy a területen belül kiválassza azt a helyet, amit a legalkalmasabbnak ítél a fészek számára. Nagyon érdekes megfigyelni, hogyan csinálja! Látszólag semmivel sem törődve ugrál a bokrok alatt, de amikor úgy érzi, senki sem figyel rá, nyomban fent terem az ágak között, nézegeti, mustralgatja az alkalmasnak látszó elágazásokat, némelyikbe bele is helyezkedik, és csőrével igazgatja, rendezgeti az apró gallyakat maga körül, majd továbbroppen és most a repkénnyel befuttatott öreg téglakerítést veszi szemügyre. Ott, ahol az öreg téglakerítést a bokrok és a repkény indái a legjobban takarják, vagy egy téglá hiányzik, és az így keletkezett üreg éppen akkora, hogy a rigófészek elférjen benne. A tojó óvatosan beül a kis mélyedésbe, háromszor is megfordul benne, de végül lehet, hogy mégis a sűrű ágú kis fenyőcsemete mellett dönt majd, amelyik annak a füves tisztásnak a közepén áll, ahol napközben keresgéltni szokott. Bizony, nem könnyű dolog a legjobb, legbiztonságosabb helyet kiválasztani a leendő fészek számára!

A hím alig vesz részt ebben a munkában, idejét teljesen leköti az éneklés, de azért hűségesen kíséreteti, szemmel tartja párját. A tojó dolga a fészek építése is. Elsősorban a hajnali és kora reggeli órákban gyűjti az anyagot, amikor a harmattól átnedvesedett növényi szálak hajlékonyabbak és könnyebb beépíteni őket. Főként száraz fűszálakat, mohát, gyökérdarabkákat és földet használ az építkezésnél, a viszonylag mély csészét finom növényi szálakkal és gyökerekkel béleli.

A feketerigó fészkek rendszerint embermagasságban épülnek, de macskáktól sűrűn látogatott kertekben gyakran jóval magasabban is (10–12 m). Erdei mélyutakban, vízmosásokban viszont nem ritka a talajon épült fészek sem. Ilyenkor a madár egy kis természetes mélyedést vagy régi kocsinyomot használ fel készülő otthona számára. Ha sikerül megfigyelnünk a kertben a fészkeképítés kezdetét, jegyezzük fel a befejezés napját is. Az építés általában 4–5 napig tart, de kedvezőtlen időjárási körülmények, például sok eső, viharos szél stb. hátráltathatják a munkát. Máskor viszont, ha a tojónak sietős a dolog, például egy tönkretett fészket kell pótolnia, akár két nap alatt is „fogadóképes” otthont készíthet a tojások számára.

A tojásokat csak a tojó melengeti! A fészekalj 4–5, ritkán 6 kékeszöld alapon rozsdabarnán sűrűn foltozott tojásból áll, és az anyamadar

akkor kezdi ülni őket, amikor az utolsót is lerakta a fészekbe. Ezért a fiókák nagyjából egyszerre kelnek ki. Kotlás közben mélyen besüllyedve ül a fészekben, csak a csőre és a farka-vége látszik ki belőle. Néha óvatosan maga alá nyúlva igazgatja, forgatja a tojásokat, de közben állandóan szemmel tartja a környéket is, nem közeledik-e veszedelem valahonnan. Ezt teszi a hím is, miközben magas órhelyéről figyel és hangos vészjelekkel figyelmezteti párját a közeledő macskára vagy más ellenségre.

A forró madártest alatt a tojásokban időközben megindul az élet. A tojó közben egy kicsit kipiheni magát, mert bizony elég nagy igénybevételt jelentett számára a fészek építése, de különösen a tojások gyors egymásutánban történő lerakása. Egy feketeterítő tojás súlya 7–9 gramm, ez körülbelül 8⁰/₀-a az anyamadár testsúlyának, ami 5, de különösen 6 tojás esetében nem kis teljesítmény. Az egymást követő napokon lerakott 5 tojás 40–45 grammja a tojó teljes súlyának felét jelenti!

Amíg a kotlás tart, az anyamadár naponta csak rövid időre hagyja el a fészket, hogy a környéken kevéske táplálékot keressen, de alig szedett össze néhány rovart vagy csigát, alig húzott ki néhány gilisztát a

földből, máris repül vissza, hogy tovább melegesse a tojásokat. Különösen hűvösebb időben, a kelést megelőző napokban üli szorosán a tojásokat.

A kikelő fiókák 13–14 nap elteltével pattintják meg a tojások héját. Ekkor bizony még a legjobb akarattal sem nevezhetnénk szépeknek őket, csupaszok, vakok és szorosán összebújva szárítkoznak anyjuk meleg és puha tollai között. Az első napokban a tojó állandóan a fészken marad, melengeti a kicsinyeket, de később már mind a két szülő hordja az eleséget a szélesre tátott örökké éhes csőröcskék számára. Teli csőrrel érkeznek, körülpillantanak, és ha semmi gyanúsat nem látnak, a fészekhez röppennek. A fiókák azon nyomban tátogni kezdenek, finom pihéssel borított fejüket imbolyogva emelik a magasba és mohón nyelik a torkukba gyömöszölt rovarokat, gilisztákat. Utóbbiakkal sok földet is nyelnek, ami a kicsinyek csontképzését segíti elő.

A jó és bőséges táplálékon a fiókák gyorsan fejlődnek, tollasodnak és kéthetes korukban, néha már korábban is elhagyják a fészket. Rendszerint a hajnali vagy kora reggeli órákban indulnak útnak, és a fészkek pereméről merész ugrással egymás után pottyannak az avarba. Ezekben az órákban és a kirepülést vagy inkább kiugrást követő napokon a

szülők érthető módon különösen izgatottak, ide-oda repkednek, de izgalmuk akkor éri el tetőfokát, ha macska bukkan fel a közelben. Sajnos minden okuk megvan erre, mert statisztikai adatok szerint különböző okok miatt a tojások és fiókák több mint 80%-a pusztul el. Ha tehát a kertben ilyen „várandós” rigófészek van, a macskát célszerű néhány napig zárva tartani. Dr. Török János által Júlia-major (Nagykovácsi) közelében vizsgált 43 fészék adatai alapján az első költéskor (23 fészék) a fiókák 29,5%-a, a második költésből (20 fészék) 52,2%-a repült ki. Ez a 43 fészék esetében 40,5%-ot jelent.

A szerencsésen kiugrált fiókák szárnytollai még rövidek, faroktollai alig láthatók, repülni még nem tudnak. Napokig a környéken rejtőzködnek, ahol szüleik tovább etetik őket. A kicsinyek sajátos jelzőhanggal tudatják hollétüket, amikor pedig valamelyik öreg madár gilisztákkal a csőrében megérkezik, egyenként bújnak elő a lapúlevelek közül vagy a bokrok alól és éhesen nyelik a torkukba gyömöszölt falatot. Bezzeg ha szüleik vészhangját hallják, elő nem bújnának száz gilisztáért sem! Ilyenkor meglapulnak, a legsűrűbb bokor mélyén, a gaz között vagy egy nagy, lehajló lapulevél alatt keresnek rejtekhelyet maguknak.

A feketerigók évente kétszer vagy háromszor költenek, a városiak valószínűleg a sok ellenség miatt (rosszakaratú emberek, macskák stb.) átlagosan többször, mint az erdőben élő párok. Viszonylag nagy szaporaságuk teszi lehetővé, hogy ellensúlyozzák a tojás- és fiókakori pusztulásokat. Egy-egy költés a fészekrakástól a fiókák önállósodásáig valamivel több mint egy hónapig tart, a költési szezon többnyire március végén, április elején kezdődik és július második felében vagy augusztusban fejeződik be.

A kis rigók nem árvák!

Elgondolkozva vagy a tarka virágokban gyönyörködve sétálunk a kertben és egyszerre csak meghökkenve látjuk, hogy az út közepén, pontosan velünk szemben, ott áll egy kis feketerigó. Nagyon aprócska és látszólag nagyon elhagyatott szegény! Sárgásan pettyezett barna tollait kissé felfújja, feje tetején néhány jókora, a szélben ide-oda libegő pihezszál árulkodik, szárnytollai rövidek, farka pedig talán nincs is. Alapjában véve roppant szánnivaló jelenség egy ilyen kismadár, de csak addig, amíg okosan csillogó nagy sötét szemébe nem pillantunk. Ezek a szemek ugyanis azt sugározzák: – igaz, hogy kicsi vagyok, hogy még nem tudok repülni sem, de egyébként semmi bajom, egész-

séges vagyok, a mama pedig sok finom gilisztával a csőrében ott ül az ágon és csak arra vár, hogy te elmenj onnan! Fogadjuk meg ezt a néma „felszólítást” és eszünkbe ne jusson a kertben vagy erdőben talált kis rigócsemetét „szegény kis árva” felkiáltással hazavinni. Lelkiismeretünk megnyugtatóására inkább rejtőzünk el a közelben és várjuk meg, amíg néhány perc múlva, valamelyik öreg madár eleséggel meg-rakodva valóban megérkezik.

Említettem már, hogy a feketerigó fiókák (az énekes rigók, fülemülék, vörösbegyek stb. kicsinyei is) még repképességük elérése előtt elhagyják a fészket. Az erdőben, ahol a fák alatt és a sűrű bokrok között temérdek jobbnál jobb búvóhely kínálkozik, számukra valóban ez a legcélszerűbb és legtermészetesebb. De abban a városi udvarban, ahol a macskák a szó szoros értelmében körben ülnek a fészkek alatt

és szájukat nyalogatva várják az elsőnek kiugráló fiókat, nem árt beavatkozni az események folyásába. Például úgy, hogy az apró fiókat néhány napra kalitkába vagy egy csibedrótta fedett alacsony kosárba helyezük egy közeli, biztonságos helyre. A szülők rendszerint nyomban folytatják az etetést a rácson keresztül, s néhány nap múlva, ha a fiókák szárny- és faroktollai már kellőképpen kifejlődtek, nyugodtan kiereszthetjük őket, hogy az éhes macskák feje felett a legközelebbi bokorra vagy fára repüljenek.

Vonulóból állandó madár

A feketerigó nemcsak megjelent a kertekben és városokban, de meszesemenően és meglepően rövid idő alatt alkalmazkodott is az ott talált, számára bizonyára merőben új és szokatlan környezeti viszonyokhoz. „Rájött” például arra, hogy a kertekben, az utcákon, a parkokban és udvarokon télen is bőségesen talál táplálékot, és gyomrát még a leghidegebb zúzmárás napokon is megtöltheti. Ezt az akaratlanul nyújtott emberi segítséget megtoldotta még az a sok madárbarát, aki az ablakpárkányon, az udvar sarkában eleséggel kedveskedett az éhező madaraknak.

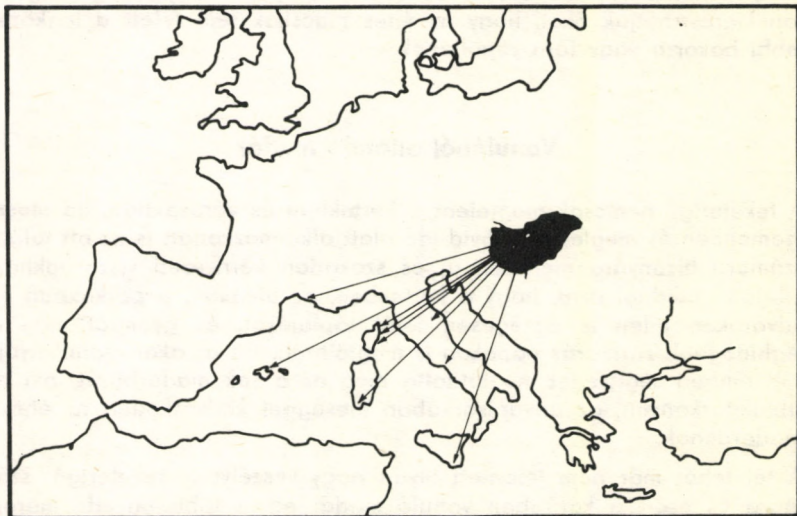
A tél tehát már nem jelentett olyan nagy veszélyt a feketerigó számára és ezért a korábban vonuló madár egyre több egyede marad itthon és a szemünk előtt játszódik le egy olyan érdekes folyamat, amikor egy vándormadárból fokozatosan állandó madár lesz. Az erdei állomány jelentős része persze még ma is elvonul, sőt délnek repül ősszel a városiak egy része is, de évről évre mind több olyan példány akad közöttük, amelyeknek már eszük ágába sem jut, hogy nekivágnának a messzi ismeretlennek. Itt maradnak, üldögélnek a havas kerítéseken, bekukkantanak az utcákon álló kukákba, megjelennek az ablakpárkányokon, eleséget koldulnak a parkok sétányain és február derekán, amikor először csordulnak meg az ereszek, jóllakottan és sorsukkal elégedetten halkán énekelgetni kezdenek.

A gyűrűzések eredményeképpen tudjuk, hogy a magyar feketerigók télire a Földközi-tenger mellékét, elsősorban Olaszországot keresik fel. A Magyarországon jelölt és délen újból elfogott feketerigók közül 86% Itália napsütötte földjén került meg, de akadtak példányok, amelyeket Korzika szigetéről és Spanyolországból jelentettek vissza. A térképen a hazánkban gyűrűzött feketerigók néhány megkerülési adatát mutatom be a teljesség igénye nélkül. A vonulás ősszel szeptember-októberben zajlik, míg tavasszal az első vonuló példányok márciusban

érkeznek vissza Dél-Európából. Ennek ütemét szemlélteti az Olaszország területén visszafogott 55 példány hónaponkénti megoszlása:

I.	II.	III.	IV.	V.	.....	IX.	X.	XI.	XII.
14 ⁰ / ₀	9 ⁰ / ₀	4 ⁰ / ₀	2 ⁰ / ₀	2 ⁰ / ₀		2 ⁰ / ₀	27 ⁰ / ₀	27 ⁰ / ₀	13 ⁰ / ₀

Mit is csinál a feketehergő?

Elsősorban táplálékot keres maga vagy fiókái számára, de azért még sok mindent csinál, amit hasznos és érdekes lehet megfigyelni. Az igazság az, hogy például Budapesten már olyan megszokott látvány a feketehergő, mint a sárga villamos, a kék autóbuszok vagy a piros postaládák és az emberek nagy többsége, szinte észre sem veszi őket. Talán még a hímek csodálatosan szép tavaszi koncertjét is elengedik a fülük mellett, pedig néha valóban érdemes néhány percet arra szánunk, hogy ezt a szép madarat kicsit közelebbről is megfigyeljük. Most csupán néhány kiragadott példát említenék, de ezeken kívül még nagyon sok látnivaló akad feketehergőék házatáján azok számára, akik szeretnének ezzel a madárfajjal kicsit közelebbről is megismerkedni.

A feketehergő táplálékát elsősorban a földön, az avarban keresi, élete tehát viszonylag alacsonyan, „földközelen”, a bokrok között, füves tisztásokon, kerti ösvényeken zajlik. Kivételt képeznek a hímek, amikor tavasszal és nyár elején, különösen a kora hajnali órákban, a magas

fák csúcán, városokban az emeletes házak tévéantennáira vagy kéményeire ülnek fel énekelni. A tojókat viszont csak nagyon ritkán látjuk a magasban, tevékenységük átlagosnál mindössze 2–3 méter magasan zajlik.

Figyeljük meg a feketerigókat táplálkozás közben! Az erdei avarban vagy a városi parkokban a száraz lomb között keresgélnek, közben csőrük erős és határozott vagdosásával mozgatják, forgatják az elsárgult leveleket, hogy meglássák, nem rejtőzik-e alattuk valami jó falat. Ezért, ha a kerti bokrok alól nem takarítjuk el a száraz lombot, segítünk a feketerigóknak!

A frissen nyírt gyepszőnyeget gyors ugrásokkal kutatják át, a kert ágyásaiban néha lábaikat megfeszítve huzakodnak a gilisztákkal, a lugas föld felé hajló szőlőfürtjeiről magasra ugorva torkoskodnak. A feketerigó táplálékszerzési módja elsősorban a talajhoz kötött, de a madarak ősszel, igaz kicsit ügyetlenül, a kinyúló vékony bodza- vagy galagonyaágon is egyensúlyoznak, hogy a terméshez jussanak. Ha egyszerre nézzük a bodzabokron táplálkozó barátját vagy kis poszátát és egy feketerigót, nyomban észre fogjuk venni a különbséget a vékony ágak között könnyedén és otthonosan mozgó poszáták és az ebben a helyzetben sokkal nehezkesebb feketerigó között. Pedig ezeknek a madaraknak a mozgása egyébként könnyed és elegáns, bárki megcsodálhatja a fűben ugráló madarat, de a bokrok vékony ágain tornászni, ezt nem nekik találták ki.

Ez persze azért nem jelenti azt, hogy a rigó nem éri el a bodza vagy a galagonya termését, ha egyszer megkívánta. Addig nyújtózkodik, forgolódik az ágon, míg le nem csípte a kiszemelt bogyót. A feketerigó alkalmazkodási képességét mi sem bizonyítja jobban, mint amikor erősen megvilágított tereken néha nyári éjszakákon is megfigyelhetjük a gyepen keresgélő madarakat. Abban az időben tehát, amikor társaik békésen alszanak a sötét éjszakában, ezek a rigók, kihasználva a szűk környezetükben támadt világosságot, folytatják a nappal megkezdett táplálékkeresést.

– Hányat lép a veréb egy esztendőben? – teszik fel gyakran a régi beugratós kérdést, mert hiszen köztudott, hogy a verebek nem lépnek, hanem ugrálva mozognak a talajon. Ugrál a feketerigó is, de legalább annyit szalad is. Egyes esetekben, különösen az udvarlás percejében és a hímek egymást fenyegetése közben megfigyelhetjük, amint lépteiket aprózva futnak egymás felé.

A városi feketerigók látszólag teljesen szelídek, hiszen néha csupán lépésnyire ugrálnak tőlünk, vagy akár az ablakunkban is fészkelhetnek. De nehogy azt gondolja valaki, hogy ez a természeténél fogva óvatos

és gyanakvó madár (az erdei feketerigók többnyire ma is rendkívül félénkek és messziről elrepülnek a közeledő ember elől) alapjaiban változott meg a városi környezetben. Szó sincs róla. Nyugodtan keresgél a fűben, látszólag oda sem figyel az arra sétálókra, de próbáljon csak meg valaki megállni és irányozza rá a fényképezőgép lencséjét, az addig olyan szelídnek látszó madár nyomban „kapcsol” és úgy elrepül, mintha soha ott sem lett volna.

Valamennyi rigó nagyon szeret fürdeni, de a feketerigó talán mind-egyiken túltesz. Akár a hideg téli napokon is lucskosra fürdik a tollait, ha egy tócsára bukkannak valahol. Készítsünk a kert sarkába madáritatót! A sok pancsoló madár látványa élményt nyújt mindenki számára.

Mit eszik a feketerigó?

Elsősorban különböző rovarokat, csigákat, pókokat, gilisztákat, a nyár derekától kezdve több-kevesebb gyümölcsöt is. A fiókáknak sok gilisztát és rovarot hordanak a fészekhez, cserebogárrajzás idején ezeket a fáinkat pusztító falánk bogarakat is, de persze nem szabad elhallgatni azt sem, hogy néha a korai cseresznyével is meglepik csemetéiket. Ma már nem szoktunk madarakkal kapcsolatban haszonról és kárról beszélni, de azért ha a feketerigó táplálkozását most mégis mérlegre tennénk, semmi esetre sem kellene elmarasztalnunk az elfogyasztott eleség alapján. Ahol pedig a cseresznyefán, eperparcellában vagy szőlőlugasban mégis kellemetlenné válik, ne az elpusztítás, hanem a távoltartás, riasztás lehetőségeit latolgassuk! Gyakran változtatott madárijesztővel, riasztással jó eredményt érhetünk el.

Julianna-major (Nagykovácsi) közelében 1978–1980. években dr. Török János tudományos alaposítással vizsgálta a fészekben ülő fiókák táplálékát és 1969 meghatározott zsákmányállat alapján a következő eredményeket kapta:

giliszták	9,5 ⁰ / ₀
bogarak	22,5 ⁰ / ₀
bogárlárvák	5,0 ⁰ / ₀
hernyók	44,0 ⁰ / ₀
kétszárnyúak (légyfélék)	13,0 ⁰ / ₀
pókok	2,0 ⁰ / ₀
gyümölcsmaradványok	1,0 ⁰ / ₀
egyéb táplálék	3,0 ⁰ / ₀

A táplálék időbeni megoszlása a következő volt:

május: bogár, szúnyog, giliszta

június: hernyó, bogár

július: hernyó, bogár, giliszta

Ősszel és télen a feketerigók a bodza, galagonya, madárberkenye és még sok más cserje termését fogyasztják, de megcsípdesnek minden egyes elhajított almacsutkát, torkoskodnak a házörző kutya tájában, és megjelennek az ablakpárkányon is, ahol jobb híján a cinegéknek kihelyezett napraforgómaggal is beérik. Nem finnyás madár a feketerigó és a téli ínséges időkben hálásan fogadja a konyhahulladékot, a főtt krumpli vagy sárgarépa maradékot éppen úgy, mint a számára apró darabkákra vágott almát vagy a levesből kikerült mócsingokat.

Kicsit előre tekintve

Napjainkban a madárvédők sem állíthatják azt, hogy a magyar feketerigó állomány veszélyben van, és nem is valószínű, hogy ez a helyzet, legalábbis a közeli jövőben megváltozna. Természetes ellenségei, a karvaly, a héja, a macskabagoly, a fészkeiket rabló szajkó és szarka szerencsére nem okoznak olyan veszteségeket, amit viszonylag nagy száporaságával ne tudna ellensúlyozni.

Az állományra a legnagyobb veszélyt kétségkívül az ember és az emberi tevékenység jelenti (fészekfosztogatás, légpuskázás, a bokrok költési időben történő kiirtása vagy nyesése és főként az olaszországi, sajnos ma is hallatlan méreteket öltő, kíméletlen pusztítás, ami a még nagyszámú vonuló példányt érinti). Komoly veszélyt jelentenek különösen a lakott helyen kiugrált fiatalok számára az egyre nagyobb számban szerte kóborló és részben már teljesen vadon tanyázó macskák is.

A sok negatív jelenség ellenére, figyelembe véve a hazai, öröndetes módon megnövekedett madárvédelmi tevékenységet is, ennek a rendkívül életerős, alkalmazkodóképes madárfajnak a jövője hosszú időre biztosítottnak látszik. A magam részéről hiszem és őszintén remélem, hogy néhány évtized múlva és a századforduló után is legalább annyi feketerigó énekel és ugrál majd kertjeinkben és erdeinkben, mint amennyit mostanában látunk. Ez utóbbihoz persze az is szükséges, hogy megmaradjon az erdők természetes aljnövényzete, mert a sorokba ültetett, csupaszon álló és az erdő nevet megcsúfoló faültetvényekben nemcsak a feketerigó, de más madár sem szívesen telepszik meg!

Kedves Madárbarát!

Ismeretterjesztő füzetünkben legkedvesebb madaraink egyikéről, a feketerigóról ejtettünk néhány szót. Ne feledje azonban, hogy erdeinkben, kertekben, parkokban még sok más énekesmadár él. Ha szeretné még jobban megismerni őket, ha szeretné tudni, mit tehetne érdeükben, jöjjön közénk, legyen tagja a Magyar Madártani Egyesületnek. Legfontosabb célkitűzésünk, hogy minden hazai madárbarátot magunk köré tömörítsünk. Minél többen vagyunk, annál többet tehetünk madaraink gyakorlati védelme érdekében.

Központi irodánk és postacímünk:

Magyar Madártani Egyesület, 1024 Budapest, Keleti Károly u. 48.

Írta: Schmidt Egon

Fotók: Bécsy László és Szaák Tamás

Grafika: Budai Tibor